

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. IX. De Electione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

riò & per se, & aliud secundariò & per accidens, A
 seu ratione alterius, & veluti in obliquo & de
 connotato; & hoc secundo modo, eodem actu
 intentionis vel electionis attinguntur; intentio
 enim respicit finem, ut est ratio volendi media,
 & quatenus est assequibilis per illa; electio verò
 tendit ad media, prout conducunt ad assecutionem
 finis. Unde D. Thomas hic art. 4. ad 3. comparat
 istos duos actus ascensui & descensui: sicut enim
 ascensus incipit à loco inferiori, & terminatur ad
 superiorem; contra verò descensus incipit à loco
 superiori, & terminatur ad inferiorem: ita intentio
 incipit à fine in quem primò fertur, & ex illo
 descendit ad media, ad quæ secundariò terminatur;
 electio verò incipit à mediis, ad quæ primò fertur,
 & ex illis ascendit ad finem, ad quem secundariò
 terminatur. Ex quo non sequitur finem eligi, & media
 intendi: quia solum dicitur intendi id in quod primò
 & per se fertur intentio, qualis est finis; & eligi
 id in quod primò & per se tendit electio, qualia
 sunt media.

6. Confirmatur hæc doctrina & responso exemplo
 quo utitur D. Thomas in fine corporis ejusdem
 articuli. Eodem modo se habet voluntas ad finem
 & ad media, quo se habet intellectus ad principium
 & ad conclusiones, ut ait Philosophus 2. Physic. textu 29.
 Ergo sicut intellectus non potest unico actu ferri
 in principium & in conclusiones, si ad utrumque
 primariò & per se tendat: bene tamen si unum
 attingat primariò & aliud secundariò, & consideret
 principia prout continent conclusiones, vel conclusiones
 prout continentur in principiis: ita pariter voluntas
 fertur distinctis actibus in finem & media, si
 quodlibet eorum primariò, per se, & absolute attingat;
 secus verò, si unum velit cum ordine & subordinatione
 ad alterum. Unde inquit S. Doctor supra qu. 8. art. 3.
*Finis ut est ratio volendi medium, eodem actu appetitur quo
 medium.* Et hic art. 4. *Cum dico. volo medicinam
 propter sanitatem, non designo nisi unum motum
 voluntatis: cujus ratio est, quia finis ratio est
 volendi ea que sunt ad finem; idem autem actus
 cadit super objectum, & super rationem objecti,
 sicut eadem visio est coloris & luminis.*

7. De hoc actu eleganter differunt SS. Patres, præsertim
 Gregorius & Bernardus: Ille enim explicans istud Iob 38.
Super quo bases illius solidate sunt, sic ait: *Bases
 uniuscujusque anime sunt intentiones sue: nam sicut
 fabrica columnis, columna autem basibus innituntur;
 ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima
 intentione subsistunt.* Ille verò in hæc verba Cantico-
 rum: *Pulchra sunt gena tue sicut turturis;* dicit
*faciem animæ esse mentis intentionem, quia sicut
 ex facie pulchritudo corporis aestimatur, ita & re-
 sultatio operis ex mentis intentione.* Ob eandem
 rationem aptissime mentis intentio lucernæ & oculo
 à Christo comparatur: nam sicut à luce omnia decorantur
 & ornantur, ita (inquit Gregorius) *per bona
 intentionis radium, merita illustrantur actionis.*
 Et sicut oculo pes, manus, & cætera corporis membra
 reguntur, eorumque externi motus, quod debent tendere
 diriguntur: sic intentio, veluti animæ oculus, humanos
 actus in ultimum finem ordinat, à quo mala intentione
 deflectunt. Unde inquit Gilbertus in Cantica: *Si
 plures habes oculos, sagittantis exemplo, omnes alios
 claude, hoc unò utaris, quo solum dilectum valeas
 intueri.*

DISPVATIO IX.

De Electione.

Ad questionem 13. D. Thoma.

EGIMVS de actibus circa finem: dicendum
 sequitur de actibus circa media; & primò de his
 qui pertinent ad ordinem intentionis, electione scilicet, consilio, & consensu;
 postea de illis qui spectant ad ordinem executionis,
 usu nimirum & imperio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum electio sit actus voluntatis, vel intellectus.

PATET ex jam dictis, ad eligendum requiri
 intellectus & voluntatis concursus; intellectus quidem,
 ut consular de mediis, & deliberet quænam determinatè
 sint eligenda; voluntatis verò, ut ea præ aliis in ordine
 ad finem intentum acceperet. Unde difficultas est, in
 quam istorum actuum consistat formaliter electio,
 an in actu voluntatis, vel in actu intellectus: non
 potest enim in utroque ex æquo consistere (quicquid
 dicant in contrarium Bellarminus lib. 3. de gratia & lib.
 arbit. cap. 9. & Salas hic tract. 6. disp. 1. sect. 5.)
 nam apud omnes electio unum aliquid denotat, seu
 unum hominis actum, sicut intentio, fruitio, & reliqui
 voluntatis actus.

S. I.

Difficultas resolvitur.

DICO igitur, electionem esse substantialiter actum
 voluntatis, licet præsupponat specialem motionem
 & ordinationem rationis.

Prima pars probatur primò ex communi consensu
 hominum: nam licet quis iudicet aliquid esse melius
 vel utilius, donec tamen illud velit, non censetur
 elegisse.

Secundò probatur: Objectum electionis est bonum
 utile: Sed sola voluntas versatur circa bonum: Ergo
 electio est actus voluntatis.

Tertiò: Electio est actus libertatis, quæ idcirco
 vis electiva appellatur: Sed libertas in voluntate
 tanquam in propria sede & cubili residet: Ergo &
 electio; subindeque est actus voluntatis.

Quartò: Virtus moralis, quæ est habitus electivus,
 in voluntate subiectatur: Ergo & ipsa electio.

Denique, ut discurret D. Thomas hic art. 1. actus
 qui materialiter pertinet ad unam potentiam, &
 formaliter ad aliam, est secundum substantiam
 & elicitive illius potentie ad quam pertinet
 materialiter: Sed actus electionis est materialiter
 à sola voluntate, & formaliter tantum ab intellectu:
 Ergo elicitive, & secundum substantiam, est à
 voluntate. Majorem declarat S. Doctor in actu
 fortitudinis, in finem charitatis ab ipsa charitate
 ordinato, qui secundum sub-

stantiam & elicitive est ab habitu fortitudinis, quia ad illum pertinet quantum ad materiale, & ab habitu charitatis solum quantum ad formale, seu quantum ad ordinem in ultimum finem. Minor verò si ostenditur. Actus qui fertur in bonum ordinatum per rationem, materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus: Sed electio fertur in bonum ordinatum per rationem: Ergo materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus. Minor est certa: electio enim supponit ordinationem rationis, quâ media inter se & in ordine ad finem intentum comparantur, ut infra patebit. Major in qua est difficultas, sic ostenditur. Quando ad aliquem actum concurrunt duo principia, quorum unum se habet ut dirigens, & movens, aliud verò ut motum & directum, quod se tenet ex parte dirigentis, & moventis, se habet formaliter; quod verò se tenet ex parte illius quod dirigitur & movetur, se habet materialiter, ut patet in exemplo jam adducto: nam cum actus fortitudinis imperatur à charitate ut exerccatur propter Deum, tunc actus ille materialiter est à fortitudine, formaliter verò à charitate; quia id quod est à virtute inferiori, se habet ut materia respectu illius quod est à virtute superiori dirigente aut movente: Sed quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, ad eum concurrunt intellectus & voluntas; intellectus quidem ut dirigens & movens in suo genere, voluntas verò ut directa & mota: Ergo quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, est quidem rationis quoad formale, sed quoad materiale est voluntatis.

2. Dices: Non solum materia, sed etiam forma pertinet ad substantiam rei, imò forma est principalior: Ergo si materiale electionis pertinet ad voluntatem, & formale ad intellectum, dicendum est electionem esse actum utriusque potentiae, & principalius pertinere ad intellectum.

Sed contra primò: Quamvis in naturalibus forma sit principalior, secus tamen in artificialibus: Sed electio est veluti quoddam artefactum: Ergo in ea materia præstat formam.

Secundò: Esto quod tam in artificialibus, quam in naturalibus, forma intrinseca & essentialis rei sit principalior materiâ, non tamen forma extrinseca & accidentalis: Atqui actus rationis non est forma intrinseca & essentialis electioni, sed extrinseca duntaxat; nam forma essentialis electionis est habitudo transcendentalis ad medium per intellectum consiliatum, & ideò ipse actus rationis, qui est consilium, est tantum forma extrinseca, ex eo quod terminus relationis, quæ est forma intrinseca, sit objectum ut consiliatum seu ordinatum per rationem: Ergo actus rationis, esto se habeat per modum formæ, non pertinet tamen principaliter ad electionem.

3. Quod autem D. Thomas voluerit actum rationis esse tantum formam extrinsecam & accidentalem, respectu electionis, patet, tum ex propositione quam ad id probandum assumit, ait enim: *Actus qui est essentialiter unius potentie vel habitus, recipit formam & speciem à superiori potentia vel habitu, secundum quod ordinatur inferiori à superiori.* Manifestum est autem, quod actus essentialiter pertinens ad unam potentiam, non recipit formam aut speciem essentialem ab alia superiori potentia. Tum etiam exemplò

A quod adducit de actu fortitudinis, à charitate imperato, id est, ad finem charitatis relato; nam evidens est talem actum non habere suam speciem essentialem à charitate, sed à fortitudine.

4. Secunda pars conclusionis, quæ asserit quod electio præsupponit specialem motionem & ordinationem rationis, probatur egregio discursu D. Thomæ qu. 22. de verit. art. 13. ubi hæc scribit: *Quandocumque sunt duo agentia ordinata, secundum agens dupliciter potest movere vel agere: uno modo secundum quod competit natura sue: alio modo secundum quod competit natura superioris agentis. Impressio enim superioris agentis manet in inferiori; & ex hoc inferioris agens non solum agit actione propria, sed actione superioris agentis: sicut sphaera Solis movetur proprio motu, qui spatio unius anni expletur, & motu primi mobilis, qui est motus diurnus. Similiter & aqua movetur motu proprio tendendo in centrum, & habet quemdam motum ex impressione Lune, quæ movet ipsam, ut patet in fluxu & refluxu maris. Corpora etiam mixta habent quasdam operationes sibi proprias, quæ consequuntur naturam quatuor elementorum, ut tendere deorsum, calefacere, in frigidare; & habent alias operationes ex impressione celestium corporum, ut magnes attrahit ferrum. Et quamvis nulla actio inferioris agentis fiat, nisi præsupposita actione superioris: tamen illa actio, quæ competit ei secundum suam naturam, attribuitur ei absolute, sicut aqua moveri deorsum: illa verò quæ ei competit ex impressione superioris agentis, non attribuitur ei absolute, sed in ordine ad aliud: sicut fluere & resuere dicitur esse proprius motus maris, non in quantum est aqua, sed in quantum movetur à luna. Ratio autem & voluntas sunt quadam potentia operative ad invicem ordinata; & absolute consideranda ratio prior est, quamvis per reflexionem efficiatur voluntas prior & superior, in quantum movet rationem. Unde voluntas potest habere duplicem actum, unum qui competit ei secundum suam naturam, in quantum tendit in proprium objectum absolute; & sic actus attribuitur voluntati simpliciter, ut velle & amare, quamvis ad hunc actum præsupponatur actus rationis: alium verò actum habet, qui competit ei secundum id quod ex impressione rationis relinquatur in voluntate: cum enim proprium rationis sit ordinare & conferre, quandocumque in actu voluntatis appareat aliqua collatio vel ordinatio, talis actus erit voluntatis, non absolute, sed in ordine ad rationem.* Hæc Divus Thomas elegantissimè: ex quibus aperte concluditur, quod electio præ omnibus actibus voluntatis, & plusquam intentio, dependet ab intellectu, specialemque rationis motionem & ordinationem supponit. Pro cuius majori declaratione:

5. Sciendum est, quod sicut est proprium voluntatis movere per modum impulsus quoad exercitium, ita est proprium intellectus movere quoad specificationem, & in genere causæ finalis, exhibendo voluntati bonum quò allicitur, in quo consistit finalis causalitas. Sed potest intelligi has duas potentias duobus modis se mutuo movere: primò scilicet generali quadam ratione, prout una supponit quodammodo aliam in sua operatione; sicut voluntas præsupponit semper actum intellectus, repræsentantem objectum in quod tendat, & voluntas applicat & quasi impellit intellectum ad objecti considerationem: secundò potest intelligi huiusmodi

potentias se movere speciali quadam ratione, quatenus una recipit ex motione alterius specialem quemdam modum operandi, quem communicat suis actibus, quemque non communicaret, motione illa seclusa: v. g. intellectus ex sua ratione habet ordinatè & collativè procedere, unum alteri conferendo; hoc autem non habet voluntas ex se, sed solum inclinare, & per modum impulsus in objectum tendere: unde quod hoc faciat ordinatè, & accipiendo unum præ alio, & cum collatione ad aliud, non habet ex se præcisè; id tamen participare potest ex motione & ordinatione intellectus. Similiter intellectus ex vi sua tendit in objectum per modum manifestantis & illuminantis, ex impressione autem voluntatis, cum quadam efficacia & impulsu, ut patet in imperio, quod non solum ordinat ad opus, quod est proprium rationis à qua procedit, sed etiam cum quadam efficacia sive impulsu (modo inferiùs explicando) movet ad executionem. Electio ergo non solum supponit generalem illam motionem intellectus, quâ ad omnes actus voluntatis concurrat, representando illi objectum in quod tendat, & à quo specificetur, sed etiam specialem quâ media ordinat ad finem, & ea inter se confert, ac judicat unum alteri esse præferendum; & ideò Aristoteles 3. Ethic. cap. 2. dicit electionem esse appetitum præconscientiati, id est objecti per consilium propositi, & per rationem deliberati. Et D. Thomas quæst. 22. de verit. art. 25. *Electio (inquit) est actus voluntatis non absolutè, sed in ordine ad rationem, eò quòd in electione apparet id quòd est proprium rationis, scilicet conferre unum alteri, vel præferre; quòd quidem in actu voluntatis invenitur ex impressione rationis, in quantum scilicet ipsa ratio proponit voluntati aliquid non ut utile simpliciter, sed ut utilius ad finem.* Unde triplicem voluntatis ab intellectu dependentiam, seu triplicem gradum dependendi ab intellectu possumus distinguere: primus est in proponendo objectum, quod ad omnes actus voluntatis requiritur; secundus in ordinando finem ad media, vel media ad finem, & hic est communis intentioni & electioni: tertius est in conferendo media inter se, & præferendo aliquid vel aliqua; & hic solum competit electioni, & ideò electio specialem importat dependentiam à ratione, & majorem adhuc quàm ipsa intentio.

s. II.

Solvuntur objectiones.

6. **O**BJICIES primò contra primam partem conclusionis: Electio est actus prudentiæ: Sed prudentia est in intellectu: Ergo electio ad intellectum pertinet.

Respondeo omnem electionem non esse à prudentiâ, cum etiam imprudentes eligant; illam verò, quæ est à prudentiâ, non esse ab illa elicitivè, sed directivè tantum, seu regulativè, quia bona electio debet dirigi & regulari per prudentiam; quæ ut docet D. Thomas infra qu. 57. & 2. 2. qu. 49. & 51. habet tres actus, scilicet judicare, consiliare, & præcipere; & per duos primos regulat electionem faciendam ab habitu virtutis moralis, per tertium verò regulat ipsam executionem seu usum, ut infra patebit, cum agemus de imperio.

7. Dices: Divus Thomas 2. 2. qu. 124. art. 2. ad 1. dicit quod martirium principalitè est actus cha-

ritatis, quàm fortitudinis; quia licet eliciatur à fortitudine, dirigitur tamen à charitate; Ergo si prudentia dirigit & regulat electionem, magis debet dici actus prudentiæ, quàm virtutis moralis.

Respondeo ex eodem S. Doctore qu. 2. de malo art. 3. quod particula, *principalitè*, duobus modis sumi potest: primò ut significat idem quod primordialitè; secundò ut significat idem quod completivè: quando ergo docet martirium pertinere principalitè ad charitatem, sumit *principalitè* in primo sensu, & solum vult martirium ab ipsa charitate primordialitè, seu originativè procedere, quamvis à virtute fortitudinis eliciatur. Idem cum proportione de electione dici debet: illa enim ad intellectum & prudentiam originativè & primordialitè pertinet, ad voluntatem verò & virtutes morales elicitivè & completivè.

Objicies secundò: Virtutes morales quæ versantur circa passiones, ut temperantia & fortitudo, resident in appetitu sensitivo, ut docet S. Thomas infra qu. 56. art. 4. At illæ virtutes sunt habitus electivi, & habent pro actu proprio elicere electionem rectam in tali materia, moderando passiones: Ergo electio non solum ad voluntatem, sed etiam ad appetitum sensitivum pertinet, & ab illo elicitur.

Respondeo virtutes morales quæ sunt circa passiones, residere in appetitu sensitivo, non quatenus sensitivus & materialis est, sed in quantum participat aliquid de ratione, & est rationalis per participationem, ut ait D. Thomas loco citato in resp. ad 1. & ita electionem posse esse ab appetitu sensitivo, non absolutè & secundum se considerato, sed ut moto à ratione & voluntate, & ut participante à voluntate aliquam libertatem imperfectam, ratione cujus potest etiam in illo esse peccatum, ut asserit idem S. Doctor infra qu. 74. art. 5.

ARTICVLVS II.

De quibus sit electio?

DICO primò, electionem non esse de fine, sed finis est, sed tantum de mediis. Ita D. Thomas art. 3.

Probatur primò: Electio, ut ait Aristoteles, est appetitus præconscientiati: Sed consultatio non est de fine, sed tantum de mediis; Medicus enim v. g. non consultat an infirmus sit sanandus, sed solum quibus mediis seu remediis sanandus sit: Ergo nec electio.

Secundò: Electio est veluti quidam motus voluntatis: Ergo cum omnis motus procedat ex aliquo immobili, ut sæpe docent Aristoteles & D. Thomas, debet omnis electio ex intentione alicujus finis procedere, subindeque non circa finem, sed circa media versari.

Tertiò: Eligere est quasi unum ex multis legere: Sed hoc non potest fieri nisi ex præsupposito amore finis, qui sit ratio discernendi unum ab alio, utpote magis opportunum ad finem obtinendum: Ergo electio amorem & intentionem finis supponit, & circa media versatur.

Denique probatur conclusio: Sic se habet electio in operationibus, sicut discursus in speculativis: Atqui intellectus non discurret circa principia, sed circa conclusiones: Ergo nec voluntas eligit

eligit finem in quantum hujusmodi, sed tantum media quæ ad illum ordinantur. Dixi, *in quantum hujusmodi*, quia sicut in speculativis quod in una demonstratione est principium, potest esse conclusio respectu alterius, ut patet in principiis scientiæ subalternatæ, quæ sunt conclusiones subalternantis; ita quod in una operatione est finis, potest ordinari ad aliquid ut ad finem, & tunc de illo, ut habet rationem mediæ formaliter, rationem verò finis tantum materialiter, potest esse electio. Sicut sanitas, quam medicus non eligit, sed supponit tanquam principium medicinæ, potest ordinari ad exercitium virtutis, & salutem spiritualem, & sub hac ratione eligi. Ex quo faciliè intelliges id quod ait D. B. Thomas suprâ qu. 6. art. 2. nempe quod *apprehensio sine aliquis potest, deliberans de fine, & de his quæ sunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri*: potest enim aliquis deliberare de fine, non quidem quantum ad ipsam rationem formalem finis, in communi & formaliter sumpti, quod est bonum conveniens ut sic (de hoc enim nulla est deliberatio, quia nulla est dubitatio, cum bonum omnes appetant sine deliberatione) sed de fine materialiter sumpto; quia nimirum non semper sumus certi, sed possumus dubitare, & consequenter inquirere & deliberare, in qua re inveniatur talis finis: sicut omnes desiderant beatè vivere, & tamen in qua re inveniatur ista beatitudo, multi dubitant, an in divitiis v. g. an in voluptatibus, an in Deo? Et similiter multi desiderant vitam rectè instituire, sed an ista vita sit eligenda in cœlibatu, vel in matrimonio, vel in studio, vel in militia, deliberationi subjicitur.

Advertendum est etiam, electionem duobus modis posse usurpari, primò improprie & in larga quadam significatione, prout solum significat amorem unius rei præ multis, & inter multa; secundo strictè & proprie, prout significat amare unum propter aliud, seu acceptionem unius præ alio ad finem obtinendum. Si primo modo electio accipiatur, non solum est de mediis, sed etiam de finibus, in quantum hujusmodi, imò & de ipso ultimo fine, sive vero, qui est solus Deus, sive falso, qui est bonum proprium ipsius peccatoris. Et secundum hanc electionis acceptionem intelligitur illud Deut. 26. *Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus*; & etiam illud Luca 10. *Optimam partem elegit sibi Maria, qua non auferetur ab ea*: id est, æternam beatitudinem, sive requiem in æternum mansuram. Si autem secundo modo usurpetur electio, non est de fine, in quantum hujusmodi, sed solum de mediis, juxta illud Aristotelis 3. Ethic. *Voluntas finis est, electio eorum quæ sunt ad finem*.

Dico secundo, electionem non esse nisi de his quæ à nobis aguntur. Ita D. Thomas art. 4.

Probatur: Quamvis medium aliquando non sit actio nostra, neque res operabilis à nobis, at tamen semper subditur nostræ actioni, aut potius actio nostra una cum re externa unum constituit medium: sicut enim intentio non tendit in finem absolutè sumptum, sed in finem ut connotat actionem nostram, scilicet consecutionem & possessionem, eò quod tendat ad finem obtinendum; ita & electio tendit ad medium, non nudè, sed ut connotat operationem nostram; est enim id quo consequimur & obtinemus finem intentum, v. g. cum aliquis profecturus Parisios assumit equum, equus nudè sumptus, non est medium conducens ad finem, sed potius

Tom. III.

A equitatio. Ex quo patet hoc esse discrimen inter primam volitionem, intentionem, & electionem, quòd prima volitio, cum sit simplex complacencia in objecto, potest esse de re quæ à nobis non agitur; intentio verò & electio, quia respiciunt finem ut obtinendum ab appetente, tendunt ad rem operationi nostræ subjectam.

Dico tertio, electionem non esse de impossibili, cognito ut tali. Est etiam D. Thomæ art. 5.

Probatur primò: Electio non est nisi de his quæ à nobis aguntur, ut ostendimus conclusione præcedenti: Sed ea quæ per nos aguntur, sunt nobis possibilia: Ergo electio non est nisi possibile.

Secundò probatur: Electio procedit ex intentione efficaci finis: Atqui voluntas efficax non inclinatur ad impossibilia: Ergo electio non est de impossibilibus.

Tertio: Electionis objectum est bonum utile ut sic: Sed id quod est impossibile non est utile: Ergo non est objectum electionis.

Denique probatur conclusio: Electio est tantum de his de quibus est consultatio, unde ab Aristotele *appetitus præconscripti* appellatur: Sed consultatio non est de impossibilibus, ut patet: Ergo nec electio.

Dixi electionem *de impossibili cognito ut tali*: nam ut ait D. Thomas resp. ad 2. *Sicut quandoque voluntas est alicujus quod apprehenditur ut bonum, & tamen non est verè bonum; ita quandoque est electio ejus quod apprehenditur ut possibile eligenti, quod tamen non est ei possibile*.

Quærent hic aliqui, an saltem inefficaciter & conditionatè voluntas possit ferri in impossibile, cognitum ut tale? Sed de hoc egimus in tractatu de Angelis.

Disp. 13. art. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum ex duobus bonis possit voluntas eligere minus bonum, vel saltem æquale?

§. I.

Premittuntur quæ apud omnes sunt certa.

CERTVM est primò, quod moraliter & regulariter loquendo, semper voluntas eligit id quod videtur melius: Tum quia homo ita inclinatus est ad proprium commodum, & ad suæ voluntatis impletionem, ut regulariter ad id, quod ad finem intentum magis videtur conducere, toto impetu & pondere voluntatis feratur: Tum etiam, quia moraliter fieri nequit, ut facta sufficienti inquisitione, intellectus practicè judicet duo media ita esse æqualia, ut aliqua bonitas non appareat in uno, ratione cujus emineat supra illud, sive illa petatur ex differentia specifica, sive ex individuali, sive ex aliqua circumstantia, putà approximatione &c.

Secundò certum est, voluntatem posse respicere id quod intellectus judicat speculativè majus bonum, & ferri in id quod speculativè judicatur minus: nam ille qui peccat, præfert bonum utile vel delectabile bono honesto, quamvis speculativè judicet bonum honestum longè esse præstantius. Unde optimè Basiliius: *Quàm vani & iniqui filij hominum in stateris, qui terrena cœlestibus, corporalia spiritualibus, temporalia æternis anteponunt*. Et Bernardus: *Statera avaritia iniquissima est: plus enim in ea ponderat obolus quàm Deus, plus nummus quàm anima*.

A 2

Tertio non est dubium, quin possit voluntas æquale & minus bonum eligere, relicto meliori, saltem mediare, movendo scilicet intellectum ut novas rationes & motiva inveniat, propter quæ objectum, quod aliàs secundum se minus bonum, minusque amabile videbatur, reddatur convenientius & melius, saltem apparenter, & sic eligat illud præ alio. Unde D. Thomas hic art. 6. ad 3. *Nihil prohibet, si duo equalia proponantur secundum unam considerationem, quin circa alterum consideretur aliqua conditio, per quam eminent, & magis selectatur voluntas in illud quam in aliud.*

21. Difficultas ergo reducitur ad hoc, an propositis duobus bonis, non solum speculative & secundum se æqualibus, sed etiam practice, & ex parte iudicij & dictaminis practici intellectus, aut etiam propositis simul uno majori & alio minori, possit voluntas, non mutato iudicio, nec novo motivo proposito, eligere illud quod ut minus bonum, vel ut æquale alteri proponitur? Ratio autem dubitandi est, quia cum voluntas sit potentia caeca, sequitur ductum rationis, & dictamen seu iudicium practicum intellectus, unde si ille practice iudicet duo media esse æque utilia, aut unum minus & aliud magis utile, impossibile videtur quod voluntas in unum potius quam in aliud propendat, & multo minus quod eligat deterius, relicto meliori. Aliunde verò cum ipsa sit potentia libera, & à nullo objecto, præterquam à summo bono, clarè viso, necessitari possit, eiusque libertas præcipuè in electione consistat; videtur quod stante adhuc æquali aut meliori dictamine, medium æquale, aut minus bonum eligere possit.

22. Hæc difficultas Theologorum ingenia divisit, & in duas extremè oppositas coëgit abite sententias. Recentiores enim, ut Suarez, Valentia, Salas, & alij, existimant non posse libertatem voluntatis illam servari, nisi præsupposito ex parte intellectus iudicio practico de æqualitate vel inæqualitate mediolorum, possit ipsa voluntas quodcumque voluerit eligere, alterò relicto, & in quamlibet partem pro libito seipsam determinare. Thomistæ verò, quos sequuntur Vazquez hic disp. 43. cap. 2. & Bellarminus lib. 3. de gratia & lib. arbit. cap. 9. negant hoc requiri ad rationem libertatis, & docent esse impossibile, quod stante iudicio practico intellectus, dictantis melius & convenientius medium esse eligendum, voluntas minus bonum vel æquale eligat, sed si velit æquale aut minus bonum eligere, debere movere intellectum, ut novas rationes & motiva inveniat, propter quæ, id quod minus bonum vel æquale videbatur, melius & convenientius appareat: unde ait Bellarminus loco citato, *minus bonum posse eligi, si iudicatur majus.*

§. II.

Sententia negativa præfertur.

Dico primò, minus bonum, cognitum ut tale, & voluntati propositum, non posse eligi, relicto meliori.

23. Probatur primò ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. ubi ait: *Quod ceteris ex consultatione prætulimus, id eligibile est:* Sed intellectus in consultatione, quæ electionem antecedit, nunquam præfert, nec præferre potest medium minus bonum & minus utile, cognitum ut tale, meliori

A & utiliori; consultatio enim fit ad hoc ut intellectus inter se conferat media quæ invenit, & præferat illud quod iudicat magis utile & accommodatum ad finem obtinendum: Ergo medium minus bonum & minus utile, cognitum ut tale, non potest eligi.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Voluntas cum sit potentia caeca, non potest prosequi nisi objectum sibi ab intellectu propositum: Ergo non potest unum præeligere alteri, nisi intellectus iudicet unum esse alteri præeligendum. Atqui (subsumo) repugnat quod intellectus iudicet minus utile, apprehensum ut tale, utiliori & meliori esse præferendum: Ergo & quod voluntas illud per electionem alteri præferat. Major, & prima consequentia patent. Subsumptum verò probatur. Ratio eligibilitatis in mediis, non aliunde provenit, quam ex eorum utilitate, & proportionem seu accommodationem ad finem: Ergo repugnat quod intellectus iudicet medium illud esse magis eligibile, & alteri præferendum, quod cognoscit esse minus utile, & minus accommodatum ad finem ascensionem.

Confirmatur amplius: Objectum movet voluntatem, eam alliciendo & trahendo; quæ motio *metaphorica* à Philosophis appellatur: Ergo non potest voluntas ferri in unum objectum, præ alio, illudque præeligere, nisi ex parte illius major tractio & allicientia objectiva repeririatur, & per consequens nisi aliquid melius & convenientius ab intellectu proponatur: talis enim tractio, seu allicientia & motio metaphorica, fit mediante bonitate & convenientia ab intellectu voluntati proposita; unde sicut incognita amare non possumus, ita nec præeligere ea quæ ut minus bona & minus utilia voluntati per iudicium practicum intellectus proponuntur.

Probatur secundò conclusio: Voluntas non potest eligere seu velle malum sub ratione mali: At si eligeret medium iudicatum minus bonum, relicto meliori, eligeret malum sub ratione mali: Ergo &c. Major à nobis sufficienter demonstrata est suprâ disp. 4. art. 1. Minor verò probatur: quia ut ait D. Thomas 1. p. qu. 50. art. 1. ad 1. *Medium comparatum ad unum extremum, videtur alterum extremum; sicut tepidum comparatum calido, videtur frigidum:* quam doctrinam accepit ex Aristotele 3. physic. cap. 1. ubi ait: *Medium est quodammodo ipsa extrema, ut media sidium, gravis ad ultimam dicitur, & acuta ad primam; fuscum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album;* & ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 3. ubi docet Angelos dici immateriales & incorporeos, quantum ad nos; & comparatos cum Deo dici materiales & corporeos; & sic etiam crepusculum aliquando vocatur dies, aliquando nox, aliquando medium quid, & utriusque confinium: Atqui minus bonum est quasi medium inter majus bonum & malum: Ergo comparative ad majus bonum, habet rationem mali; & per consequens si homo eligeret minus bonum, cognitum ut tale, relicto meliori, eligeret malum sub ratione mali.

Probatur tertio: In electione non simpliciter aliquid est volitum, sed unum est volitum, alio rejecto seu repudiato; unde si proposito medio meliori, & minus bono, voluntas istud eligeret, majus bonum cognitum ut tale repudiaret: Sed repugnat quod voluntas majus bonum,

cognitum ut tale, fugiat & repudiet: Ergo & quod eligat minus bonum, relicto meliori. Major patet: electio enim, si propriè sumatur, est acceptio unius præ alio, id est acceptatio unius, repudiando alterum. Minor verò suadetur: Objectum nolitionis & fugæ, est malum ut tale, sicut objectum prosecutionis est bonum: Sed medium magis bonum & utile, nec in se, nec in ordine ad minus utile, potest habere rationem mali: Ergo non potest à voluntate rejici.

28. Dico secundò: Si duo media omnino æqualia proponuntur, neutrum potest eligi, donec intellectus in uno aliquam rationem seu convenientiam excogitet, ob quam præmineat & præponderet alteri. Ita colligitur ex D. Thoma hic artic. 6. ad 3. ubi totam rationem eligendi unum præ alio, reducit ad diversam considerationem, quæ potest aliquid magis eminere, & flectere voluntatem. Idem videntur docuisse plures ex antiquis Philosophis: nam ex Platone refert D. Thomas loco citato in argumento 3. & ex Anaximandro Aristoteles 2. de celo textu 75. & 90. quod si famelico poneretur duplex cibus æqualis, & in æquali distantia, non magis moveretur ad unum, quàm ad alium. Similiter dicebant capillum ex omni parte æqualiter distentum, non posse ulla vi rumpi, quia non est major ratio ob quam ex una parte potius quam ex alia rumpatur, per omnem autem partem simul rumpi non potest. Ex quo inferebant, eadem ratione non moveri terram in medio positam, quia non est major ratio, quare moveatur ad unam potius quàm ad aliam partem. Denique si daretur corpus æqualiter grave & leve, non ascenderet neque descenderet: quia non esset major ratio cur potius sursum quàm deorsum ferretur, vel è contra. Sed quicquid sit de his exemplis, de quibus disputant Philosophi:

29. Probatur conclusio ratione fundamentali: Quandiu potentia indifferens non determinatur ad unam partem, nulla sequitur operatio: Sed dum voluntati proponuntur duo media omnino æqualia, nihil est per quod voluntas determinetur ad eligendum unum potius quàm aliud: Ergo neutrum tunc potest à voluntate eligi. Major sufficienter demonstrata fuit supra disp. 6. art. 2. §. 8. agendo de necessitate prædeterminationis in ordine ad causas liberas. Minor verò suadetur: nam in eo casu voluntas non determinatur ab ipso objecto; cum enim supponamus illa bona esse omnino æqualia, non est potior ratio quare unum potius quàm aliud eam determinet: non determinatur etiam ab intellectu, quia intellectus aliter non determinat voluntatem, quàm proponendo objectum: neque etiam determinatur à seipsa, ratione libertatis quæ pollet: Tum quia cum voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum rationis, & cognitionem intellectus, nunquam potest se determinare ad id quod ut omnino æquale & indifferens ipsi ab intellectu proponitur: Tum etiam, quia ut docet S. Thomas 1. p. qu. 19. art. 3. ad 5. & 3. contra gent. cap. 2. & 2. physic. lect. 8. cujus verba loco supra citato retulimus, à causa contingente & se habente ad utrumlibet non exit actio determinata, nisi prius determinetur ab alio: Ergo dum voluntati proponuntur duo media omnino æqualia, nihil est per quod voluntas determinetur ad eligendum unum potius quàm aliud.

30. Respondent Adversarii ex Soncinnate lib. 9. metaph. qu. 14. quòd potentia contingenter se

Tom. III.

A habentes ad plura, sunt in duplici differentia: quædam sunt potentia imperfectæ, & purè passivæ, qualis est materia prima in ordine ad diversas formas, & superficies corporis in ordine ad albedinem & nigredinem; & talis potentia non potest ad alteram partem se determinare, sed oportet quòd determinetur ab alio: aliæ sunt potentia perfectæ, quæ ex se habent aliquid activitatis, quia non sunt potentia purè passivæ, sed etiam activæ; & hujusmodi potentia possunt seipsas determinare ad aliam partem; quia licet formaliter sint in potentia, sunt tamen virtualiter in actu, & talis est voluntas.

Sed hæc locutio stare non potest: Primò, quia D. Thomas solus citatis expressè loquitur de voluntate creata.

32. Secundò, quia Commentator 2. physic. textu 48. sic ait: *Ab eo quod est ad utrumlibet non sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio inclinetur ad unum.* Et D. Thomas 3. contra gent. cap. 2. *Quod indifferenter se habet ad multa, non magis unum eorum operatur, quàm aliud: unde à contingenti ad utrumque non sequitur aliquis effectus, nisi per aliquid quò determinetur ad unum.* Sed quod est indifferens solum passivè, ut materia prima, non operatur, nec ab eo exit aliqua actio aut effectus, ut patet: Ergo dictum illud Commentatoris & D. Thoma de indifferenti solum passivè glossari nequit.

33. Tertio, Licet voluntas non sit potentia merè passiva, sed etiam activa, non est tamen prima causa suæ determinationis: Ergo prima radix, quare vult hoc medium potius quàm illud, non est quia vult, sed oportet assignare aliquid extra ipsam à quo moveatur in tali electione, quod in ordine cause primæ & universalis est Deus, in ordine verò causarum secundarum & particularium, major bonitas unius respectu alterius ab intellectu proposita.

34. Quarto, Voluntas utrumque habet, & quod sit potentia activa, quatenus producit & eligit proprium actum, & passiva, quatenus movetur ab ipso objecto: Ergo prius naturà quàm ipsa activè producat suum liberum consensum, oportet quòd moveatur ab objecto ad hunc actum potius quàm ad illum, seu ad eligendum hoc potius quàm illud. Probatur consequentia: nam in potentiis, in quibus reperitur ratio activi & passivi, præcedit ordine naturæ ratio passivi rationem activi, ut patet in potentia visiva, quæ prius naturà patitur recipiendo species visibiles, quàm agat producendo activè visionem.

S. III.

Solvuntur objectiones.

35. PRÆCIPVVM fundamentum adversæ sententia sumitur ex libertate voluntatis, quæ non videtur posse stare, nisi ex duobus bonis æqualibus aut inæqualibus, sibi ab intellectu propositis, possit quodcumque voluerit eligere, alio relicto, & in quamlibet partem pro libito seipsam determinare. Unde sic potest argumentum confici: Duobus mediis æqualibus aut inæqualibus voluntati propositis, illa remanet libera quoad exercitium & specificationem: Ergo potest eligere quodcumque maluerit. Consequentia patet: libertas enim consistit in vi electiva, seu in potentia ad eligendum hoc vel il-

Aa ij

lud, prout voluntati placuerit. Antecedens etiam manifestum est, quia media illa sunt bona particularia & limitata: voluntas autem non potest necessitari nisi à bono in communi, vel ab ipso Deo clarè viso, quippe in quo nulla potest ratio mali seu disconvenientis apparere.

36. Facile tamen respondetur, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest eligere quodcumque voluerit, manente iudicio practico æqualitatis aut minoritatis medij, nego: mutato tali iudicio, concedo. Solutio patet ex suprâ dictis: licet enim voluntas sit libera, quia tamen est potentia cœca, & appetitus rationalis, sequens ductum rationis, & tota ejus libertas à iudicio rationis tanquam à proxima radice procedit, non potest operari sine pravo iudicio rationis, ipsam movente in genere causæ finalis, & formalis extrinsecæ: unde sicut voluntas ex sua libertate non habet quòd possit ferri in incognitum, sed potius hoc ejus naturæ & inclinationi repugnat; ita nec quòd possit eligere id quod intellectus per iudicium practicum repræsentat ut minus bonum, & per consequens ut repugnandum.

37. Dices: Omnis suppositio antecedens, quæ non descendit à potestate seu libertate voluntatis, libertatem destruit: Sed iudicium illud practicum intellectus, dictans voluntati medium utilius, & convenientius esse eligendum, est aliqua suppositio antecedens electionem voluntatis, quæ ex ipsius libertate non oritur: Ergo destruit libertatem.

38. Respondeo data & non concessa Majori, de qua fusè diximus in tractatu de prædestinatione, negando Minorem: sicut enim intentio finis dependet à voluntate, ita & iudicium practicum de convenientiori medio eligendo, descendit ex libertate voluntatis, quæ liberè voluit applicare intellectum ad consultandum de mediis: unde talis suppositio iudicij practici potest cessare, vel quia voluntas potest desistere ab intentione finis, vel etiam quia illa adhuc supposita, potest applicare intellectum ad inquirenda alia media, vel ad excogitandas alias rationes bonitatis & convenientiæ in mediis quæ minus bona apparebant, quibus moveatur ad ea eligenda. Quare adhuc facta suppositione illa iudicij practici de medio convenientiori, voluntas potest in sensu diviso & potentia antecedenti, alia media eligere; licet non possit simul stare iudicium de convenientiori medio eligendo, cum electione minus boni; alioquin voluntas non esset appetitus rationalis, quia non sequeretur ductum rationis & dictamen practicum intellectus.

39. Objicies secundò: Voluntas potest ferri per electionem in illud omne quod habet rationem boni utilis: Sed in medio æquali, aut etiam minus bono, ratio boni utilis reperitur: Ergo voluntas potest illud eligere.

40. Confirmatur: Si illud medium, quod est æquè vel minus utile, seorsim proponeretur voluntati sine alio medio æquè vel magis utili, voluntas posset illud eligere: Ergo etiam poterit eligi, quando proponitur simul cum alio æquali vel utiliori medio. Probatur Consequentia: quia per hoc quod jungatur seu conferatur cum alio æquali, vel utiliori, non amittit suam bonitatem, seu utilitatem quam habet ad finem, ratione cujus est eligibile.

41. Ad objectionem respondeo primò, volunta-

tem posse ferri per electionem impropiè sumptam, prout dicit amorem unius rei in ordine ad aliam, in illud omne quod habet rationem boni utilis; per electionem tamen strictè sumptam, prout dicit acceptionem unius præ alio ad finem obtinendum, de qua solum agimus in presenti, solum posse tendere in medium, quod per iudicium practicum intellectus, melius & convenientius judicatur, juxta illud Aristotelis 3. Ethic. cap. 3. *Quod cæteris ex consultatione prætulimus, id eligibile est.* Unde ibidem cap. 2. asserit quod eligimus quæ magis scimus esse bona. Item Nissenus lib. 1. Philoſophiæ cap. 4. & Damascenus lib. 2. fidei cap. 22. docent quod electio sequitur iudicium quòd unum præferatur alteri. Ex quo intelliges volitionem unici medij non pertinere propriè ad electionem, sed ad consentium: nam ut infrâ dicemus, consensus & electio non distinguuntur per hoc quòd ille sit simplex, hæc verò efficax complacentia medij, sed quia ut docet D. Thomas infrâ qu. 15. art. 3. ad 3. *Electio addit supra consensum quandam relationem respectu ejus cui aliquid præligitur:* unde cum in volitione unici medij non sit talis relatio, ejusmodi volitio non erit propriè electio, sed consensus.

Respondeo secundò, data Majori, distinguendo Minorem: in medio æquali aut minus bono ratio boni utilis reperitur, si considerentur secundum se, seu seorsim, concedo: si comparentur ad aliud æquè vel magis bonum, nego: nam medium minus bonum, respectu melioris, induit rationem mali, ut suprâ ostendimus: æquale verò respectu æqualis se habet ut indifferens, quia non habet suprâ illud rationem quæ ei anteponatur. Per quod patet ad confirmationem.

Tertiò contra secundam conclusionem proponi solet hoc vulgare argumentum: Si homini proponantur duo bona omni ex parte æqualia, v. g. famelicus duo panes vel cibi omnino æquales in quantitate, qualitate, & cæteris conditionibus, vel eliget alterum, aut utrumque, aut neutrum? Si primum, habetur inentum, tunc enim non ab aliqua majori bonitate proposita determinabitur voluntas, quia, ut supponimus, non datur, sed præcisè à se: secundum verò non potest stare, quia supponimus quòd illi famelicus non permitatur utrumque panem tollere, sed alterum tantum: tertium denique non videtur probabile: ridiculum enim videtur quod famelicus ille adinstar Tantali malit in sua fame perire, quàm cibum paratum attingere, seu eligere: Ergo &c.

Respondeo quod tunc famelicus ille ex subitò quodam motu & naturali impetu, absque deliberatione & rigorosa electione, assumet unum ex illis panibus. Quod si velit perfectè deliberare, & de melioritate cibi consulere, voluntas applicabit intellectum ad investigandum in uno ex illis mediis aliquam rationem boni & convenientis seu commodi, quæ emineat supra aliud, ut docet D. Thomas hic art. 6. ad 3. Si autem post istam inquisitionem in neutro inveniat novam aliquam bonitatem, voluntas determinabitur vel à motivis extrinsecis, sicut sunt circumstantiæ aut aliæ conditiones occurrentes, vel experientiæ propriæ libertatis, quam poterit velle circa unum potius quàm circa alterum exercere; & tunc ipsa libertas voluntatis non se tenebit solum ex parte principij elicitive electionis, sed etiam ex parte objecti, & habebit rationem motivi allicientis, & inclinantis ad eligendum

